

Introducziun d'elecziuns taciturnas per commembras e per commembers da las dretgiras districtualas

---

Cuntegn dals documents da consultaziun

- A. Survista da la nova regulaziun I – VI
- B. Remartgas davart las singulas disposiziuns paginas 1 – 10
- C. Aggiuntas:
  - 1 Sboz per ina revisiun parziala da la lescha davart ils dretgs politics en il chantun Grischun

A. Survista dal project da revisiun "Introducziun d'elecziuns taciturnas per commembras e per commembers da las dretgiras districtualas"
- sboz da consultaziun per la revisiun parziala da la lescha davart ils dretgs politics en il chantun Grischun (LDP)

I. Situaziun da partenza e motivs per la revisiun

Il motiv per quest project da revisiun è l'incumbensa Bondolfi ch'è vegnida acceptada dal cussegl grond ils 21 d'october 2008 cun 79 a 3 vuschs sco er cun il consentiment da la regenza. L'incumbensa pretenda l'introducziun d'elecziuns taciturnas per las commembras e per ils commembers da las dretgiras districtualas (cf. PCG 2007/2008, p. 713 e PCG 2008/2009, p. 150, 279). Cun agid da la revisiun parziala da la lescha davart ils dretgs politics en il chantun Grischun (LDP; DG 150.100) che vegn proponida, duai vegnir stgaffida la basa legala per permetter en l'avegnir la realisaziun d'elecziuns taciturnas tar las elecziuns da las dretgiras districtualas.

Ins discorra d'ina "elecziun taciturna", sch'i na vegnan betg proponids – en cas d'ina elecziun tras il pievel – dapli candidatas e dapli candidats che quai ch'i stattan a disposiziun mandats, e sch'ina autoritad dastga declerar las candidatas ed ils candidats sco elegids en "elecziun taciturna". La "elecziun taciturna" n'ha betg tradiziun en il chantun Grischun. Las pretensiuns anteriuras d'introducir elecziuns taciturnas en general n'han er betg gì success. En il cas qua avant maun duai vegnir stgaffida la pussaivladad d'elecziuns taciturnas dentant mo per las elecziuns da las dretgiras districtualas. Pir cun la refurma da las dretgiras grischunas dals 12 da mars 2000 è vegnida introducida l'elecziun da las commembras e dals commembers da las dretgiras districtualas tras il pievel (avant: elecziun tras la radunanza d'electuras e d'electurs delegads). A chaschun da las trais elecziuns dal pievel che han gì lieu fin ussa han las votantas ed ils votants mussà in interess plitost modest. Il 1. da zercladur 2008, a chaschun da las ultimas elecziuns, hai dà mo pli en paucs districts "elecziuns per propi", nua che las votantas ed ils votants han pudì tscherner tranter differentas candidatas

e differents candidats. En la gronda part dals districts n'avevi betg dapli candidaturas che mandats disponibels. Correspondentamain pitschna è alura er stada la participaziun a las elecziuns en la gronda part dals districts. Tenor las experientschas ch'ins ha fatg fin ussa, dastgan ins partir dal fatg che la situaziun na vegnia er betg ad esser fitg differenta tar elecziuns futuras.

Sut questas circumstanzas èn il cussegl grond e la regenza da l'avis ch'i saja giustifitgabel d'introducir – en cas da las elecziuns da las dretgiras districtualas – la pussaivladad per elecziuns taciturnas. Cunquai ch'i sa tracta da nominar autoritads giudizialas e betg autoritads politicas, na giogan las resalvas da la politica da stadi (nagina legitimaziun directa dal pievel per las persunas elegidas) betg ina rolla impurtanta, mabain dattan plitost la precedenza als avantatgs da las "elecziuns taciturnas" a favur d'ina procedura economica. Tras elecziuns taciturnas sa laschan spargnar blers custs e blera energia tar tut las parts participadas (candidatas e candidats, partidas ed autoritads). Las elecziuns taciturnas gidan dentant er a cumbatter elecziuns cun pitschnas participaziuns, perquai ch'ellas laschan evitar elecziuns incontestadas e nunnecessarias.

II. Sboz da consultaziun

1. Principis da la nova regulaziun

a) Stgalim da norma

L'elecziun da las commembras e dals commembers da las dretgiras districtualas tras il pievel è prevista sin il stgalim da la constituziun (art. 11 cifra 4 CC). Tenor la teoria e tenor la pratica èn dentant elecziuns taciturnas er admessas senza basa explicita en la constituziun (uschia Hangartner Yvo/Kley Andreas, Die demokratischen Rechte von Bund und Kantonen der Schweizerischen Eidgenossenschaft, Turitg 2000, p. 593, 595, 622 e 629; Schuler Frank, commentari CC/GR, art. 11, Cm 7; cf. er art. 50 LDP en cumbinaziun cun l'art. 149 CF). Però dastgan las premissas per "sfurzar" in'elecziun tras il pievel betg vegnir fixadas memia aut. Cler èsi che las elecziuns taciturnas ston vegnir regladas da princip en ina lescha formala,

perquai che questas regulaziuns ston vegnir qualifitgadas sco disposiziuns impurtantas en il senn da l'art. 31 al. 1 CC.

b) Integraziun en l'urden giuridic existent

Las regulaziuns (impurtantas) davart las elecziuns taciturnas duain vegnir integradas en la lescha davart ils dretgs politics en il chantun Grischun (LDP; DG 150.100), e quai en ina nova part "2.A Elecziun taciturna da las commembras e dals commembers da las dretgiras districtualas" (art. 19a ss.). Sch'i avess da dar ultra da quai anc in basegn da regulaziun concernent dumondas main impurtantas, pudessan talas disposiziuns vegnir integradas en l'ordinaziun respectiva davart ils dretgs politics en il chantun Grischun (ODP; DG 150.200) u er en las directivas che la regenza sto mintgamai anc relaschar per las elecziuns da las dretgiras districtualas.

c) Cuntegn da la regulaziun

Per introducir la pussaivladad d'elecziuns taciturnas ston vegnir reglads en la lescha en moda concreta ils suandants puncts:

- champ d'applicaziun d'elecziuns taciturnas (elecziuns da renovaziun ed elecziuns complementarar; emprim e segund scrutini) → **art. 19a dal sboz**
- procedura d'annunzia (proposta electorala, termin d'inoltraziun, lieu d'inoltraziun, procedura da rectificaziun, publicaziun e.u.v.) → **art. 19b fin 19g dal sboz**
- realisaziun d'elecziuns taciturnas (premissas, autoritad cumpetenta) → **art. 19h dal sboz**
- procedura en cas d'in segund scrutini → **art. 19i dal sboz**
- procedura en cas d'elecziuns complementarar → **art. 19j dal sboz**

Il sboz sa basa sin la suandanta concepziun:

- La pussaivladad d'elecziuns taciturnas duai vegnir stgaffida per tut ils scrutinis da las elecziuns da renovaziun e da las elecziuns

cumplementaras, sch'il dumber da candidatas e da candidats correspunda al dumber da mandats che stattan a disposiziun.

- L'introducziun da la pussaivladad d'elecziuns taciturnas premetta ch'i vegnia statuida ina procedura d'annunzia per las candidatas e per ils candidats. Quella duai esser administrativamain uschè simpla sco pussaivel.
- Sch'i n'ha betg lieu in'elecziun taciturna, duai dar in scrutini public liber. Elegiblas èn alura er personas che n'èn betg vegnidas proponidas sco candidatas u sco candidats en la procedura d'annunzia (premess ch'ellas adempleschian natiralmain las premissas generalas da l'elegibladad).
- Las elecziuns da las dretgiras districtualas èn elecziuns sin plaun districtual (cf. art. 2 LDP). L'execuziun da la procedura duai perquai esser chausa dals uffizis districtuals resp. da las cumissiuns administrativas da las dretgiras districtualas.

d) Entrada en vigor

La revisiun parziala da la LDP che introducescha la pussaivladad d'elecziuns taciturnas da las dretgiras districtualas duai entrar en vigor en vista a las proximas elecziuns per la renovaziun totala l'onn 2012 (perioda d'uffizi dal 1. da schaner 2013 fin ils 31 da december 2016).

2. Remartgas davart las singulas disposiziuns

vesair il commentari tar ils singuls artitgels

III. Consequenzas persunalas e finanzialas

Dal project da legislaziun preschentà qua survart na resultan naginas consequenzas persunalas u finanzialas directas per il chantun. Per ils districts (uffizi districtual/cumissiun administrativa) resultan tschertas expensas

administrativas da la procedura d'annunzia. Sch'i ha lieu in'elecziun taciturna, croda persuerter il scrutini public. Uschia vegnan ultra dals districts en spezial er distgargiads las vischnancas e natiralmain er las partidas sco er las candidatas ed ils candidats.

Cuira, ils 12 da zercladur 2009 Fr

B. Commentari tar las singulas disposiziuns

2.A ELECZIUN TACITURNA DA LAS COMMEMBRAS E DALS COMMEMBERS DA LAS DRETGIRAS DISTRICTUALAS

Artitgel 19a

Champ d'applicaziun

En cas d'elecziuns da renovaziun ed en cas d'elecziuns complementaras da las commembras e dals commembers da las dretgiras districtualas è pussaivla in'elecziun taciturna en l'emprim ed en il segund scrutini.

Remartgas:

L'elecziun taciturna duai esser pussaivla en cas d'elecziuns da renovaziun ed en cas d'elecziuns complementaras, e quai tant per ils emprims scrutinis sco er per ils segunds scrutinis. Uschia pon ils avantatgs da l'elecziun taciturna sa manifestar cumplainamain.

Artitgel 19b

Eleccziuns da
renovaziun
1. invit

1 Fin il pli tard il 14avel glindesdi avant il di d'eleccziun publitgescha la cumissiun administrativa da la dretgira districtuala cumpetenta – en la moda ch'è usitada al lieu – l'invit d'inoltrar propostas electoralas.

2 Quest invit cuntogna en spezial:

- a) il lieu ed il termin per inoltrar propostas electoralas;
- b) la data d'in segund scrutini;
- c) il lieu ed il termin per inoltrar propostas electoralas per in segund scrutini.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

Ils circuls interessads e la publicitad duain vegnir renviads ad uras a l'eleccziun ed a la pussaivladad d'inoltrar propostas electoralas.

Tar l'al. 2:

Perquai ch'ils termins – en cas d'in segund scrutini – èn stretgs (tenor l'art. 18 LDP sto avair lieu in segund scrutini il pli tard trais emnas suenter l'emprim), ston vegnir publitgads preventivamain la data sco er il lieu ed il termin per inoltrar propostas electoralas per in segund scrutini gia en quest lieu.

Artitgel 19c

2. procedura
d'annunzia
a. propostas
electoralas

1 La proposta electorala dastga cuntegnair maximalmain tants numns da persunas elegiblas sco quai ch'i stattan a disposiziun mandats, e nagins numns dapli ch'ina giada.

2 La proposta electorala sto inditgar il num da famiglia, il prenum, la data da naschientscha e l'adressa da domicil da las persunas proponidas.

3 Mintga persuna proponida sto confermar en scrit ch'ella acceptia la proposta electorala. Sche la conferma manca, vegn stritgà il num.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

Las persunas che figureschan duas giadas sin la proposta electorala ston vegnir stritgadas ina giada. Medemamain ston ils numns da las persunas proponidas ch'èn da memia vegnir stritgads da la glista e quai tenor las reglas da stritgar renconuschidas generalmain, pia da dretga a sanestra e da sut ensi.

Tar l'al. 2:

Questas indicaziuns vegnan duvradas per identitgar la persuna proponida e per controllar l'elegibladad da quella.

Tar l'al. 3:

La necessitad da la suttascripziun da la proposta electorala tras la persuna proponida duai impedir ch'insatgi figurescha sin la proposta electorala cunter sia veglia. Sche questa conferma manca, vegn stritgà il num.

Artitgel 19d

b. sutta
scripziun

1 Mintga proposta electorala sto vegnir sutscritta a maun, e quai da tschintg persunas cun dretg da votar che abitan en il circol electoral.

2 Ina persuna cun dretg da votar na dastga betg sutscriver dapli ch'ina proposta electorala. Suenten l'inoltraziun da la proposta na po la sutscripziun betg pli vegnir retratga.

3 Las sutsegnadras ed ils sutsegnaders ston designar ina persuna sco represchentanta da la proposta electorala ed ina persuna sco sia substituziun. Sch'ellas e sch'els desistan da quai, vala l'emprima sutsegnadra u l'emprim sutsegnader sco represchentanta u sco represchentant, la segunda sutsegnadra u il segund sutsegnader sco substituziun.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

Il dumber pretendì da persunas che sutscrivan la proposta electorala è fixà sapientivamain bass per betg engrevgiar sur mesira l'access a l'elecziun. Il dumber minimal ed il fatg che la sutscripziun sto vegnir fatga a maun duain dentant impedir propostas electoralas betg seriusas.

Tar l'al. 2:

Il scumond da retrair la sutscripziun serva a la segirezza giuridica ed impedescha intrigas.

Tar l'al. 3:

La persuna represchentanta resp. – en cas d'impediment – sia substituziun ha il dretg e l'obligaziun da far las decleraziuns ch'èn necessarias per eliminar differenzas, e quai en il num da las sutsegnadras e dals sutsegnaders.

Artitgel 19e

c. inoltraziun

1 Las propostas electoralas ston arrivar tar l'uffizi districtual cumpetent fin il pli tard il 8avel glindesdi avant il di d'elecziun.

2 Propostas electoralas che vegnan inoltradas suenter quest termin na vegnan betg en consideraziun.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

Il termin d'annunzia ch'è previs e ch'è fixà ad 8 emnas avant il termin d'elecziun permetta a las candidatas ed als candidats da manar in cumbat electoral er sch'ina elecziun taciturna n'ha betg lieu. Las propostas electoralas ston arrivar tar l'uffizi districtual correspondent avant la fin da las uras da biro. Il bul postal dal di d'inoltraziun na basta pia betg per observar il termin.

Tar l'al. 2:

Il termin d'annunzia na po betg vegnir prolungà.

Artitgel 19f

d. rectificaziun

1 La cumissiun administrativa da la dretgira districtuala cumpetenta controllescha che las propostas electoralas inoltradas adempleschian las pretensiuns formalas, che las candidatas e ch'ils candidats sajan elegibels e che las suttascripziuns sajan valaivlas.

2 En cas da mancanzas vegn fixà immediatamain in termin per la represchentanza da la proposta electorala, per ch'ella possia eliminar las mancanzas.

3 Sch'ina mancanza na vegn betg eliminada entaifer il termin, è la proposta electorala nunvalaivla. Sche la mancanza concerna mo ina persona proponida, vegn strigà sulettamain ses num.

4 Suenten la scadenza dal termin d'annunzia èsi exclus d'eliminar mancanzas.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

Las pretensiuns formalas resultan dals artitgels 19c fin 19e. L'elegibladad sa drizza tenor l'artitgel 9 da la constituziun chantunala. Las candidatas ed ils candidats sco er las personas che suttascrivan ston avair lur domicil politic en il district correspondent.

Tar l'al. 2:

Las propostas electoralas ch'èn vegnidas inoltradas ston vegnir examinadas cuntinuadamain. Sch'i vegnan constatadas mancanzas, vegn fixà immediatamain in curt termin (paucs dis) per la represchentanza da la proposta electorala correspondent, per ch'ella possia eliminar las mancanzas.

Tar l'al. 3:

En l'appel tenor l'alineia 2 stoi vegnir renvià explicitamain a la consequenza giuridica ch'i ha, sche las mancanzas na vegnan betg eliminadas u sch'ellas na vegnan betg eliminadas entaifer il termin.

Tar l'al. 4:

Eventualas mancanzas pon mo vegnir eliminadas durant ch'il termin d'annunzia curra.

Artitgel 19g

e. publicaziun

La cumissiun administrativa da la dretgira districtuala cumpetenta publicgescha ils nums da las candidatas e dals candidats en la moda ch'è usitada al lieu.

Remartgas:

Immediatamain suenter la fin dal termin d'annunzia ston vegnir publicgads ils nums da las personas che candideschan.

Artitgel 19h

3. realisaziun

1 In'elecziun taciturna ha lieu, sch'il dumber da persunas proponidas valaivlamain correspunda al dumber da mandats che stattan a disposiziun. Cas cuntrari ha lieu in scrutini public liber.

2 La cumissiun administrativa da la dretgira districtuala cumpetenta decida, sche l'elecziun taciturna ha lieu, e publitgescha questa decisiun en il feagl uffizial dal chantun sco er en la moda ch'è usitada al lieu.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

L'elecziun taciturna ha mo lieu, sch'i vegnan proponids valaivlamain tuttina bleras candidatas u tuttina blers candidats, sco quai ch'i stattan a disposiziun mandats. Sch'i vegnan proponidas damain u dapli persunas, ha lieu in scrutini public. La medema regulaziun han p.ex. ils chantuns Son Gagl e Basilea-Citad.

Auters chantuns prevesan in'elecziun taciturna er gia en il cas, nua ch'i vegnan proponidas damain persunas che quai che stattan a disposiziun mandats. In scrutini public ha alura mo pli lieu per ils ulteriurs mandats. Avantatgs essenzials a favur d'ina procedura economica n'èn betg vesaiVELS tar questa soluziun, perquai ch'i ha tuttina lieu in scrutini public. Anzi, la procedura daventa uschia er pli cumplitgada.

Tar l'al. 2:

Immediatamain suenter ch'il termin d'annunzia è scadì e suenter che las propostas electoralas èn rectificadas sto la cumissiun administrativa decider, sche las premissas per in'elecziun taciturna èn dadas u betg. Questa decisiun sto vegnir publitgada en il district, en la moda ch'è usitada al lieu, e supplementarmain en il feagl uffizial dal chantun. Sch'i ha lieu in'elecziun taciturna, ston vegnir inditgads correspondentamain ils nums da las persunas elegidas. Uschiglio sto vegnir constatà, ch'igl èn avant maun memia paucas u memia bleras candidaturas e ch'igl ha lieu in scrutini public.

Artitgel 19i

4. segund
scrutini

- 1 Propostas electoralas pon vegnir inoltradas a l'uffizi districtual entaifer 3 dis suenter l'emprim scrutin.
- 2 Per l'ulteriura procedura valan ils artitgels 19c fin 19h.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

Perquai ch'in segund scrutin sto avoir lieu – tras lescha – il pli tard 3 emnas suenter l'emprim (cf. l'art. 18 LDP) e perquai ch'ils cedels electorals ston vegnir tramess a las votantas ed als votants fin il pli tard 10 dis avant il di d'elecziun (cf. l'art. 24 al. 2 LDP), sto il termin d'annunzia esser uschè curt sco pussaivel, per ch'i stettia a disposiziun anc avunda temp per stampar e per spedir ils documents.

Il segund scrutin è liber, q.v.d. ch'i dastgan prender part er novas candidatas e novs candidats.

Tar l'al. 2:

Las disposiziuns davart la procedura d'annunzia (art. 19b fin 19g) e davart la realisaziun (art. 19h) vegnan dal rest applitgadas analogamain.

Artitgel 19j

Eleccziuns
cumplementaras

- 1 En cas d'ina elecziun complementara fixescha la cumissiun administrativa da la dretgira districtuala cumpetenta il termin per inoltrar propostas electoralas, observond l'artitgel 17 alinea 1.
- 2 Per l'ulteriura procedura valan ils artitgels 19b fin 19i.

Remartgas:

Tar l'al. 1:

Tenor l'artitgel 17 alinea 3 LDP po vegnir desistì d'elecziuns complementaras en il district. Sch'igl han dentant lieu elecziuns complementaras, stoi vegnir resguardà, che quellas ston vegnir ordinadas entaifer 2 mais a partir da la vacanza (cf. l'art. 17 al. 1 LDP). Ils termins che valan en cas d'elecziuns da renovaziun per l'appel d'inoltrar propostas electoralas (art. 19b al. 1) e per l'inoltraziun da talas (art. 19e al.1) na pon perquai betg vegnir applitgadas per elecziuns complementaras. Perquai èsi previs che la cumissiun administrativa cumpetenta fixescha en il cas singul in termin adequat per inoltrar las propostas electoralas. Il termin sto esser fixà uschia ch'ils circuls interessads han avunda temp per tshertgar candidatas resp. candidats, ma da l'autra vart ch'i resta er anc avunda temp per l'ulteriura procedura (elecziun taciturna u scrutini public).

Tar l'al. 2:

Las disposiziuns davart la procedura d'annunzia (art. 19b fin 19g), davart la realisaziun (art. 19h) e davart il segund scrutini (art. 19i) vegnan dal rest applitgadas analogamain en cas d'elecziuns complementaras.